

Op een plezierige manier met de kinderen omgaan. Dat is de belangrijkste vaardigheid voor gastouders. In het contact met een kind bepaal jij wat er gebeurt, hoe het gebeurt en waarom het gebeurt. Je geeft uitleg aan het kind, je stelt kinderen op hun gemak, troost hen en maakt grapjes. In een serie artikelen laat pedagoog Joyce Blauwhoff zien hoe gastouders deze interactievaardigheden in de praktijk brengen. In dit artikel de eerste interactievaardigheid: emotioneel ondersteunen, ook wel sensitieve responsiviteit genoemd.

Interactievaardigheden van gastouders: emotioneel ondersteunen

Vandaag mogen de kinderen bij gastouder Melanie verven. Ze zijn al druk bezig aan tafel. Christine (2,5) loopt nog wat bedremmeld rond. Melanie gaat naar haar toe en vertelt wat de kinderen aan het doen zijn. Christine klimt bij haar op schoot en kijkt aandachtig naar de andere kinderen. 'Zullen wij ook gaan verven?' vraagt Melanie, terwijl ze een vel papier neerlegt. Christine geeft geen antwoord, maar blijft naar de andere kinderen kijken. Dan geeft Melanie Christine een kwast en laat haar er rustig mee spelen. Christine kijkt van het verfbakje naar Melanie maar durft de kwast niet in de verf te dopen. 'Ik zie dat jij de kwast niet in de verf doet. Vind je het een beetje te spannend? Zullen we het samen doen?' vraagt Melanie uitnodigend. Samen dopen ze de kwast in de verf. Christine beweegt nu de kwast op het papier op en neer. Ze kijken elkaar lachend aan.

Wat is sensitieve responsiviteit?

Als je goed kijkt naar het kind en goed weet in te schatten wat het kind denkt en voelt, dan kun je goede emotionele ondersteuning bieden. Dit betekent dat je sensitief bent. Als je weet wanneer je het kind kunt ondersteunen en hierbij ook een reactie geeft die goed aansluit bij de behoefte van het kind, dan reageer je responsief.

In bovenstaand voorbeeld zie je dat de gastouder het kind op een goede manier ondersteunt bij een nieuwe activiteit. Ze kijkt naar het kind en laat merken dat ze begrijpt wat Christine bedoelt. Ze speelt in op waar de aandacht van het kind is en verwoordt wat ze doet. Ze moedigt het meisje aan en prijst haar. Emotionele ondersteuning houdt in dat je probeert het kind 'een goed gevoel' te geven door positief en betrokken te reageren. Prijzen,

Patricia Balk: 'Kinderen mogen mij altijd als hulp inschakelen als ze het even niet meer weten.'

aanmoedigen en troosten zijn de belangrijkste manieren om emotionele ondersteuning te geven. Eigenlijk gaat het er bij emotioneel ondersteunen om op de juiste momenten 'het schouderklopje', 'het steuntje in de rug' en de 'arm om je heen' te geven. Dit zijn de dingen die het kind het gevoel geven dat het er niet alleen voor staat en dat het de moeite waard is.

Elk kind vraagt erom

Als je goed naar kinderen kijkt, zul je merken dat kinderen zelf 'vragen' om emotionele ondersteuning. Niet alle kinderen vragen die ondersteuning op dezelfde manier. Sommigen vragen bijna voortdurend je aandacht, terwijl anderen dat nauwelijks doen. Dit maakt het extra moeilijk om je aandacht en belangstelling goed te verdelen over de kinderen. Toch is het belangrijk dat je reageert op de vraag om aandacht van ieder kind. Sommige kinderen zijn meer verbaal ingesteld en hoor je letterlijk meer praten. Deze kinderen stellen zich meer afhankelijk op en kunnen bij alles je hulp vragen. Het is belangrijk om hierop zo veel mogelijk positief te reageren. Een kind eerst zelf laten proberen de schoenen aan te doen en vervolgens kleine aanwijzingen te geven, helpt het kind zijn zelfvertrouwen te vergroten. Stapje voor stapje zullen zij meer dingen zelf durven ondernemen. Ze zijn minder van

Wanneer voelt een kind zich prettig?

De zeven kenmerken waaraan je kunt zien of een kind zich goed voelt binnen de opvangsituatie:

- 1. Open:** het kind heeft plezier in de wereld om zich heen. Het is een spons en neemt alle gebeurtenissen in zich op.
- 2. Nieuwsgierig:** de wereld is voor het kind één grote uitdaging. Het heeft veel oog voor nieuwe dingen.
- 3. Levenslustig:** het kind geniet zichtbaar van de dingen die gebeuren. Het laat veel energie zien.
- 4. Tevreden:** het kind accepteert zichzelf en zijn omgeving. Het vertoont weinig frustratie, boosheid of weezin.
- 5. Ontspannen:** een ontspannen kind straalt rust uit. Het laat zich goed kalmeren of troosten.
- 6. Zelfvertrouwen:** het kind wekt de indruk zeker van zijn zaak te zijn. Het laat zich niet zo snel uit het veld slaan.
- 7. Evenwichtig:** het kind reageert met voor de buitenwereld begrijpelijke emoties. De emoties (zoals vreugde en verdriet) zijn niet overdreven aanwezig of extreem ingehouden en zijn goed afgestemd op de situatie.

Bron: J. Hoex & M. Balledux, *Hoe gaat met jou? Kijken naar welbevinden van kinderen*, Uitgeverij SWP.

'Ik ondersteun de kinderen door hun emoties te benoemen, die mogen er altijd zijn'

Patricia Balk is onder de naam Engeltjes & Bengeltjes zelfstandig gastouder bij Gastouderbureau Kroostopvang. Zij vertelt hoe zij sensitieve responsiviteit in de praktijk brengt.

Hoe ondersteun jij kinderen emotioneel als gastouder?

'Kijken en luisteren naar kinderen is enorm belangrijk in mijn werk. Als we 's ochtends aan de tafel zitten voor het fruit eten en voorlezen heb ik altijd wel een gesprekje met de kinderen over wat we gaan doen, wat zij hebben gedaan of wat er speelt. De ouders houden voor hun kind een dagboekje bij met bijzonderheden, zodat ik weet hoe het met het kind gaat. Kinderen mogen mij altijd als hulp inschakelen als ze het even niet meer weten. Ze mogen boos of verdrietig zijn. Ik ondersteun hen altijd door hun emoties gewoon te benoemen. Laatst nog was er een jongetje van drie jaar dat heel boos was en ik zei: "Kom maar even bij mij zitten", maar dat wilde hij niet. Ik heb vervolgens gezegd dat hij dan best in de hoek, waar hij stond, boos mocht zijn. Ik dring mijzelf niet op. Door zijn emoties te benoemen en de emoties er te laten zijn, werd hij rustig.'

Wat is het effect op kinderen als jij sensitief en responsief reageert?

'Je geeft kinderen het gevoel dat ze erbij horen, dat je oog hebt voor hen en dat je niet aan ze voorbijgaat. Gastouderopvang is kleinschaliger dan bijvoorbeeld het kinderdagverblijf, ik heb het idee dat ik hierdoor meer zie. Ieder kind het idee geven dat het gezien en gehoord wordt, vind ik belangrijk. Er heerst hier een positieve groeps sfeer, kinderen vallen niet buiten de groep. Ik ben vaak nabij en benoem steeds wat ik ga doen. Als ik een baby de fles geef, dan benoem ik dit zodat alle kinderen weten dat ik even een moment heb met de baby.'

Heb je nog gouden tips voor collega-gastouders?

'Kijk goed naar kinderen en betrek vooral ook de ouders bij de opvang, en in de communicatie over het kind. Wat zij over hun kind vertellen, is heel belangrijk voor het welbevinden. Ik stuur één keer per maand een nieuwsbrief naar ouders waarin ik vertel met welke training ik bezig ben en welke nieuwe dingen ik leer en wat we met het desbetreffende thema gaan doen. Verder leg ik veel uit en vertel wat ik ga doen of wat we samen gaan doen, zodat de kinderen weten wat hun te wachten staat. Probeer uit te vinden wat er achter het gedrag van het kind zit én knuffel veel. Lichamelijk contact is belangrijk voor jonge kinderen en daar genieten niet alleen zij van, maar ik ook!'

Alleen als je aandachtig kijkt, kun je goed op het gedrag van het kind reageren als het nodig is. Dat is heel belangrijk voor de ontwikkeling

je afhankelijk en zullen dan ook minder vaak een beroep op je doen.

Ook kinderen die weinig aandacht vragen, kunnen veel behoefte hebben aan ondersteuning. Zij laten meer teruggetrokken gedrag zien en gebruiken weinig taal. Juist bij deze kinderen is het belangrijk dat je ze ondersteunt, zodat ze wat meer durven.

Vertrouwen geven

Je zult merken dat je ondanks de drukte van alledag bewust de tijd en de rust moet nemen om goed naar de kinderen te kijken. Alleen als je aandachtig kijkt, kun je goed op het gedrag van het kind reageren als het nodig is. En juist deze reacties vanuit de omgeving (ouders, gastouders) zijn van groot belang voor de ontwikkeling van het kind. Door goed te kijken, kun je onderscheiden wat de kinderen bezighoudt. Wanneer het kind rustig bezig is, heeft het jou niet echt nodig. Richt het kind zijn aandacht wel op jou of vertoont het opvallend gedrag om je aandacht te trekken, dan is het belangrijk dat je dat registreert en erop reageert. Vooral wanneer een kind pas sinds kort bij je komt, zijn de ervaringen van het kind van belang bij het opbouwen van vertrouwen. Dit vertrouwen

kun je het kind geven door het, vooral in het begin, veel persoonlijke aandacht te geven en het daardoor te laten merken dat het de moeite waard is. Dit geeft het kind niet alleen vertrouwen in zichzelf, maar ook het vertrouwen dat het, als het nodig is, bij jou terecht kan.

Zeven tips voor in de praktijk

Met deze aanpak bied je emotionele ondersteuning en reageer je voldoende responsief.

1. Ondersteun een kind door lichamelijk contact, door oogcontact, door het kind te troosten als het daar behoefte aan heeft en door belangstelling te tonen voor het kind.
2. Ga op kindhoogte zitten en reageer met een warme en open houding op een kind als het je wat vertelt. De juiste afstand nemen is een voorwaarde. Sommige kinderen vinden het bedreigend als je te dichtbij komt.
3. Lukt het even niet om aandachtig te luisteren omdat je druk bent? Zeg tegen

het kind dat je het gehoord hebt en dat je zo terugkomt om te luisteren naar zijn of haar verhaal.

4. Blijf beschikbaar voor een kind. Uit onderzoek blijkt dat als een gastouder veel rondloopt, de groep onrustiger is. Als jij nabij blijft, dan ziet een kind jou als een veilige haven en zal het zich eerder aangemoedigd voelen om nieuwe dingen te ontdekken.
5. Benoem wat je ziet en wat je doet en vertel wat er gaat gebeuren. Dit geeft een kind veiligheid en hierdoor weet het wat hem of haar te wachten staat.
6. Benoem emoties en laat merken dat je de gevoelens begrijpt. Je hoeft niet altijd het gedrag te accepteren. Kinderen moeten zich emotioneel kunnen ontladen, maar stop onacceptabel gedrag door op kindhoogte te zitten, het kind aan te kijken en rustig te praten ('Ik begrijp dat je boos bent dat je daar niet mee kan spelen, maar ik wil niet dat je Ivo slaat').
7. Geef complimenten aan een kind. Hiervan groeit het zelfvertrouwen. Als je vooral

prijst op inspanning ('Wat heb jij hard gewerkt!'), dan blijken kinderen vaker te kiezen voor uitdagingen. Het zorgt ervoor dat ze frustraties beter verdragen, zodat ze bij inspanning niet te snel opgeven. Kinderen die vooral worden geprezen om hun intelligentie ('Wat ben jij slim!'), willen vooral hun compliment behouden en kiezen minder vaak voor uitdaging en geven sneller op.

Over de auteur

Joyce Blauwhoff is gezinspedagoog en trainer in haar praktijk JB Expertise, Training & Advies. Joyce is tevens licentiehoudster van de training over taal- en interactievaardigheden 'Oog voor Interactie' van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Kijk voor meer informatie op www.jbexpertise.nl of op www.nji.nl